

Hogy a hellének α , η , ϵ , ι , ν , υ mind i-nek ejtették volna, azt az új görögök szokása után oly kevésbé hihetjük, mint az olaszok kiejtéséből nem határozhatjuk meg Cicero korának ejtését. A régiek tanúságaiból pedig legalább annyi ha nem több okot hozhatni fel, mint mellette, azonkívül, hogy az *itacismus* ellen sok belső ok is harcol. Helyesség volt e részben Európának legtudósabb nemzeteit követni.

Más kérdés áll elő a hellén szók és nevek magyar leírása tekintetéből. A természetesség s alkalmasint a helyesség is azt kívánja, hogy a hellén betűket magyar betűkkel adjuk vissza. Tehát írjuk α , α , α , α (α -t kivéve, mely u), ν magyarul ai, oi, eü, ü stb. θ és χ th és kh-nak, inkább engedésből, miután hehezettel járó t és k nincs a mi nyelvünkben; ϕ f-nek, κ pedig mindig k-nak, soha nem c-nek. Ennélfogva írjuk és ejtsük: athénai, lakedaimón, Xenofón, megtartván vagy inkább befogadván az α betűt, Khrüzész, thraké stb stb.

Hunfalvy Pál.

A MUZEUM TÁRCÁJA.

LEVELEZÉS.

Lugossy társunk Révész Imre ifjú barátjának egy Debrecenből kelt érdekes tartalmú levelét közölvén baráti körünkkel, feleslegesnek nem tartjuk belőle azon helyeket elősorolni, s bővebben magyarázni, melyek köztünk élénkebb eszmecserére adának alkalmat, s a levélben az író szándéka szerint csak futólag pendítették meg.

Először ugyan is Révész úr az iskolai hangászkarokról szól, sajnálván hogy a népdalokra elegendő figyelmet nem fordítanak, midőn tagjai gyakran megfordulván a nép körében, nemcsak megtanulhatnak azokat, hanem zenészi kiművelődéssel is bírván, művésziebben ki is képezhetnék, s így népdalaink fentartására, gyűjtésére s nemesbítésére hatalmasan befolyhatnának.

Az összegyűlt társak magokéinak tévén e nézeteket, szükségesnek tarták a magyar közönséget az iránt figyelmeztetni, mely kincset bír minden nemzet népdalaiban, s mily fontos hatást gyakorlanak ezek a nemzetiség fentartására, ébresztésére, sőt a felsőbb rendű költészet és zene kifejlődésére is.

Népdalban és népzeneben a nép gondolkodás-, érzés- és képzeletmódja leg-sajátságosabban tűnik ki. E dalok és zenéjük a néptől úgyszólván öntudatlanul teremtetvén, mondhatni, hogy a természet, sőt maga az isten művei, s már az által is megkülönböztetvén a felsőbb költészettől és zenétől, hogy ezek öntudatos szándékkal és céllal állítatván elő, inkább emberi csinálmányok. A nép-

dalok és zenéjük ez oknál fogva egészen való (realis) természetűek, a felsőbb nemű költészet és zene inkább eszményi. És mivel szellemünk eredeti alkotása szerint minden eszményi munkásságunknak a valóból kell kiindulnia s azon alapulnia, legyen az tudomány, művészet vagy tett, jaj azon költészetnek és zenének, mely egészen függetlenül a népdaloktól s népzenejétől fejlődik, mert elhagyván természetes alapját, szükségkép légben függ, szűkölködőn valóságban és nemzetiségben. Nagy zenemesterek mint Mozart, Rossini, Bellini, ez oknál fogva melodiáikban a népdalt mindig figyelemre méltatták. Midőn e sorok írója, ki két évig lakott Olaszthonban, Bellini Beatrice di Tendáját hallá először Pesten, magyar szövege ellenére Olaszthon földje s éghajlata tűnt fel lelke előtt. Jenny Lind remekül éneklé Normát, Lammermoori Lúciát stb, mert nagy énekesné; de ha svéd népdalait hallatja, felülmúl mindent, mit a közönség tőle hallott. Itt hang, szöveg, műszer, lelke, egymásba olvad, egy s ugyanaz, s a legnagyobb hatást gyakorolja, melyre a művésznő felemelkedni képes.

Hogy a népdalok s azok zenéje a magyar nép belsejéből tisztán, zavaratlanul, úgyszólván természeti kényszerűséggel folyván, egyszersmind a nemzeti érzésnek biztos fentartói, élesztői s terjesztői, alig szükséges mondanom. Míg a nemzeti zenét itt Pesten nyilvános helyeken nem csak Sárközi hangáskarától előadva, hanem minden udvaron sípládáktól eldúdolva hallom, addig minden komolyabb aggodalmaim nemzetiségünk maradandóságára nézve enyhülnek.

Legyen ez elég népdalaink s népzeneink fontosságára kitüntetésére. Kinek e tekintetben még némi kétségei volnának, látogassa meg nemzeti színházunkat s fusson végig történetén. A színi költészet a költészet legmagasabb neme, mert az ember és világ legtárgyilagossabb előadását igényli. Erre költőink még legkevésbé emelkedtek fel, mert ember- és világ-ismeretök eddigelé hiányos. Szigligeti azonban népszínműveivel nem csak hatást gerjesztett, hanem azok a pénztárt is mindenek felett gyarapították, bennök sajtósági nemzeti színezetű műveket birunk, mint a francia a vaudevillekben. És ki kételkedik benne, hogy hatásukat nem csak a nép jellemei hű rajzainak, hanem a népdaloknak is köszönik, kivált mióta azokat Füreditől halljuk!

A Kisfaludy-Társaság a népdalok fontosságától át lévén hatva, Erdélyi Jánosra bízta meg azok kiadásával. Három kötetök már megjelent, Travnyik kótáival megbővítve, de mind koránt sincs még együtt, s e tekintetben az iskolai hangászkarok tagjai a még hátralévőket lassan lassan összegyűjthetnék, szövegöket és zenéjüket a Kisfaludy-Társaságnak használatra átszolgáltattván. Mire pedig e hangászkarokat különösen figyelmeztetjük, az: méltassák népdalainkat magasabb érdemre. Azok a költészet és zene legalsóbb fokát képzik ugyan, de jobbak, s magokban oly való s bevégzett egésznek képeznek, hogy velük nem minden népköltészet és zenemű állja ki a hasonlítást. A hangászkarok igen is művészi társulatok; de azért hogy a népdal a nép száján forog, ne tartsák magokhoz méltatlannak, s legyenek meggyőződve, mikép ellenkező eljárással, értő szemében még némi nevetséges helyzetbe is juthatnak, oly hangszerzené-nyeknek tulajdonítván fontosságot a népdalok felett, melyek ezekhez képest gyakran valóságos dibdabságok, s nem érdemlik hogy jobb népdalainknak saruikat oldják fel.

Levele folytatában továbbá jelenti Révész úr, hogy a *magyar tájékok neveit* gyűjthetőni kezdi, nagy nyeresémet remélvén e fáradozásától a magyar nyelvre nézve. A társak nagy örömmel értették ebbéli nyilatkozását. Mit nyerne nyelvünk s annak képezése csak az által, ha minden helyneveink megvolnának? kiki sejtetheti, ha az akadémia által kiadott „Magyar nyelv rendszerét” végig olvassa. Mennyi tájékozást nyert nyelvészetünk csak ez *egy tárgy* által. Hát ha még minden hegy, domb, völgy, patak, dűlő, szóval minden tájnak divatos neveit bírónók? Mily fel nem fedezett nyelv-, sőt történeti kincs is fekszik még itt használatlanul, s mily tájékozást nyujtana ez a nyelvbuvárnak nyelvünk még eddig nem minden oldalról teljesen ismert tömkelegében. E sorok írója csak egy tényre akarja itt a közönség figyelmét irányozni. Vannak köztünk honfiak, kik bár nem magyar elődöktől szakadtak, mindamellett anynyira megmagyarosodtak, hogy az idegen név reájok nézve valóságos anomália. Mi természetesebb ily körülmények közt a név magyarosításánál? Itt azonban rendesen abban vetik el a sulykot, hogy idegen neveiket úgy fordítják maggyarra, miszerint mindenki azonnal észreveszi, hogy a név új készítmény s a név hordója nem tős gyökeres magyar. Így a cél el van tévesztve. De ha egyszer tájneveink össze volnának szedve, azon nevek, melyeket a lakosság, mint a nép a népdalokat, úgyszólván öntudatlanul képezett, s melyeken az emberi önkény készítményének semmi nyoma nem található, e forrásból oly családnevek meríthetnének, melyeknek ázsiai eredetét a legszigorúbb nyelvtenár sem vonhatná kétségbe. P. o. e sorok írója a Térhegy alján született. Ha nevét változtatni kellene, Térhegyinek nevezné magát. És ha az Eszterházyak magokat Atilától merészlik származtatni, én, ha a családi gőg bántana, azt állítanám, mikép nemzetségem régenten Ázsiában a déli Uralban egy téres hegyen lakott s én e térhegyi nemzetség főnökétől származom. Ez volna azután a gyökeres névmagyarítás. De ennek helyében hogy járnak el ez ügyben honfiaink? Csak egy példát akarok felhozni. Valami Feder úr meg akarván nevét magyarítani, Féderfynek nevezteté magát. Így adja elő Csaplovics. Már most kérdem, melyik magyar hihetné el, hogy Fédernek fia tős gyökeres magyar lehetne? A németek pedig, kik a „fi” értelmét fel nem fogták, ez urat Federvichnek nevezik. Ilyen a fonák eljárás következménye. De ez mellékes haszna a tudományos tekintetben sokkal fontosabb ügynek.

Tehát, tisztelt Révész úr, ismeretlen szellemű rokonunk! el ne lankadjon a tájnevek gyűjtésében, mire minden buzgó honfit, kinek erre alkalma van, felszólítunk. A magyar akadémia ily nyelvkincsnek majd tudja hasznát venni *).

A harmadik pont, melyre a levélíró s tisztelt közönségnek felvilágosítást akartunk adni, a *régi magyarok vallását* illeti. Révész úr e tekintetben még homályban van, és szeretné e fontos tárgyat felvilágosítva látni. Örömmel tudósíthatjuk, mikép a Kisfaludy-Társaság e tárgybeli pályakérdésére számos felelet érkezett, melyek közt oly munka is van, mely a jeles Cornides ebbéli vizsgálatai nyomán e kérdésre nagy világosságot hint. A munka, úgy hiszem, nyo-

*) Azóta szapora szép gyűjteményt vettünk R. úrtól, melyet ízllettől s példával valamelyik füzetünkben közölni fogunk.

matni fog, mihelyt a Kisfaludy-Társaság működéseit ismét elkezdheti. Homály fedi eddig a magyarok eredetét, részint ősi lakhelyeiket, de vallásukra nézve jóformán tisztában vagyunk. Több régi író, jelesen Theophylactos, úgy mint némely honi külföink ez iránt teljesen eligazítanak. Ázsiában a keresztyén és Muhamed vallása fölkerelkedte előtt s azontúl is nyugati Közép-Ázsiában, hol az ősi magyarok laktak, csak egy vallás divatozott, a természet, a nap imádása, a parsismus. A régi kor emberisége még el nem szakadt annyira a tárgyilagos természettől, hogy az érzékfeletti tárgyakat elvontan gondolhatta volna, mint az újabb kor. Érzékileg, synthetice képzelte mindazt, mit most elvontan, analytice és szellemibb alakban fogalmazunk. A pantheismus volt ez oknál fogva a régi világ észvallásának képzeletmódja, az újabb koré a theismus. De a régi korban is, a hol a vallás legtisztább alakban tűnt fel, a nap, a természet erői, csak symbolumai valának az egy, mindent teremtő, fentartó és éltető istennek, ámbár ezen hit is a zordon éjszakon a schamanismus babonás alakját vette fel, éjszakon mondjuk, de nem közép nyugati Ázsiában, hol a magyarok legalább Európába költözködések előtt laktak, s így okunk van hinni, hogy a régi kor érzéki alakban feltűnő észvallása köztük eredeti tisztaságban divatozott.

Sz. G.

Mutaltvány a majd tán különállólólag is közrebocsátandó „EGY MAGYAR TENGERÉSZ NAPLÓJA” című ütleiratlól.

London, őszelő 28. 1847.

Mit szül a verseny : ki nem hiszi vagy nem tudja : Londonban meg kell ismernie.

Itt, hol alig találni valamit, miből a legkisebb mérték egy pencenél (2½ p. kr.) több ne volna : a sok gép által, gőzhajókon és vasúton, gondolható legolcsóbb a közlekedés p. u. egész Londont bejárhatni gőzönyökön, vagy egész nap géppel utazván csak 2—3 shillingbe (1 ft—1 ft 30 krba) kerül, mennyi Pesten vagy Bécsben egy órára kell a bérkocsisnak. Londonban, hol s még vidékén is jó formán egy szem búza sem terem : a legszebb és legjobb kenyeret ehetni, s talán nem tévedek, ha mondom, hogy nem drágábban mint rendőrségtelen, vagy a mi mindegy, rossz rendőrségű nagy városaikban a zsem-lét. Ha a gyárműket nézzük, melyek minden előítéletől menten az európai iparnak, többnyire minden ágban, legjobb készítményei : jószágokkal viszonyosan a legolcsóbbak is. Mind a szabad verseny következtében, mert Angol-ország tengerészi s kereskedői felbuvárolják az egész földet, hogy honfaiknak minél jobb anyagokat hozhassanak, s az iparűzők törekszenek ezeket minél jobban felhasználni, árúikat kelendőbbé teendők. Miből az következik, hogy egy részről a közönség pénzt nyer meg — mert a jóért csak egyszer fizet — más részről, miután az iparos osztály minden útát és módot elkövet cikkei tökélyes-bítésére s felhasználja a tudósoknak, általa használható, tanítmányait, maga az ipar s ezzel a közértelmesség kettőztetett léptekkel haladnak. Ne kételkedjünk sokáig ; nyílt verseny kell a pangó iparnak, hogy éljedjen. Ki fél, hogy az el-